

Innblikk og Inntrykk fra årets Nordiske konferanse om Karlstadmodellen Trondheim 7. - 8. mars 2017

Tirsdag 7. mars 2017

Jeanette Persson, leder i IAKM.org ønsket velkommen til den 8. Nordiske konferansen om Karlstadmodellen. Konferansen er et samarbeidsprosjekt mellom de nordiske landene og samlet ca. 115 deltakere fra Norge, Sverige, Danmark, Island og Færøyene. Jeanette benyttet anledningen til å takke arrangementskomiteen for en imponerende jobb. Komiteen har bestått av **Lise Beate Estil, Britt-Hege Wærnes, Henrik Wærnes, Britt Høvåg, Mona-Iren Ebbesen og Ellen Lundereng**.

I forkant av konferansen ble det gitt forelesning om Karlstadmodellen for masterstudentene ved Dronning Mauds Minne Høyskole.

Ellen Lundereng, Brit Høvåg og Britt- Hege Wærnes påtok seg dette oppdraget.

I forbindelse med konferansen ble det avholdt årsmøte i IAKM.org og det ble arrangert treff/kurs for veilederne, der ulike problemstillinger fra de ulike nordiske landene ble løftet fram. Nytt for årets konferanse er at det er etablert nasjonale underavdelinger av IAKM.org; IAKM Norge, IAKM Sverige og IAKM Danmark. En fellesnevner er at noe av det viktigste er å dele kunnskap og erfaringer med hverandre og at det er viktig med egne veiledertreff. Det ble også drøftet om IAKM skulle opprette en felles faglig plattform som for eksempel Facebook

Vi benyttet også anledning til å gratulere **Iréne Johansson** med 70 års dagen! og samtidig nyte en felles middag ved Nidelvens bredde.

Jeanette åpnet konferansen med å lese det vakre diktet «*Det spruckna vattenkruset*» av Kristina Reftel.

Linda Ravn Sørensen fra Danmark presenterer sitt sertifiseringsarbeide, en informativ og illustrerende film om empowerment i familiesenteret arbeid. Imponerende arbeid. Filmen kan ses på YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=T7XFDkVMsHY&sns=em>

Temaet for årets konferanse var Språktrening som frihetskamp – på vei mot et selvstendig liv og inkludering og det var også navnet på åpningsforedraget av **Iréne Johansson**. Språktrening - en frihetskamp og språket som frihetens verktøy i et livslangt prosjekt. Alle er født inkludert og frie og like inn i verden. Historien forteller oss at endring er mulig – og at det umulige bare tar lengre tid. Hvem tar ansvar for at det kan skje?

Mai Britt Seehusen fra Danmark fortalte om sin språkreise med Stine – fra et foreldreperspektiv. Om Stines behov for ekstra støtte til å navigere i denne verden og hvordan Karlstadmodellen og bruk av tegn har tilført nye muligheter og handlingsrom til Stine og til nettverket rundt henne. Hvor viktig det har vært og er, å være i en del av Karlstadnettverket og hvordan det har tilført energi og styrke til alle.

Karen Synnes Knudsen fra Norge fortalte om Martin på 7 år og om en pedagogisk praksis ved nærskolen, som er med å definere han ut av fellesskapet. Der de ikke har kommet i gang med tegn og der elever med spesielle behov må så bakerst i køen.

Språktrening - en frihetskamp og Karlstadmodellen et viktig redskap for å realisere Martin sin frihet.

I Martin sin IOP står at han skal ha et realistisk selvbilde!

Hvilke andre barn har denne målsettingen?

Det handler om retten til å ikke ha et realistisk selvbilde.

«What matters is how you see yourself!»

Generelle mål i opplæringsloven skal ruste alle barn i skolen, også Martin.

Karianne Hjørnevik Nes fra Norge fortalte om Sannas vei mot et selvstendig liv og inkludering. Livsprosjektet. Om frihet fra normen og frihet til følge normen - at man må kunne være seg selv. For Sannas del - en motsatt kamp - at Sanna skal få lov til å følge normen.

Frihet til å lære det samme som andre barn. Å kunne få lov til å få følge kompetansemålene for 7. klasse. En IOP behøver ikke innebære andre mål for Sanna enn for hennes klassekamerater, men må beskrive hvordan man kan tilpasse og tilrettelegge for at nettopp Sanna kan nå kompetansemålene. Hvordan kan vi vite før vi har prøvd?

Det er stor forskjellen på å ligge *Ett skritt foran* enn *Ett skritt bak!*

«Hva vil du bli når du blir stor Sanna? «*Jeg skal bli kokk og bo i et hus lang inne i skogen sammen med mannen min og barna mine*»

Iréne Johansson innledet temaet grammatikk. Hva er grammatikk? Hvorfor er det viktig kunne grammatikk? Hvordan ser den grammatiske utviklingen ut? Og hva er karakteristisk for grammatikkøvelsene i Karlstadmodellen?

Grammatikk sett fra en veileder perspektiv. **Ellen Bjerre Jensen** fra Danmark presenterte seg som en grammatikkdetektiv og en grammatikkveiviser som kikket etter mønstre og regler. Hun brukte stjernehimlen som en metafor.

Om man kjenner til stjernebildene, så kan man finne bestemte mønstre:

- Hvilke spor mangler?
- Hvilke mønstre passer?
- Hvilke regler bruker barnet?
- Hvilke regler skal vi lære?
- Mønstre i nettverkene
  - hvor er deres grammatiske utvikling?

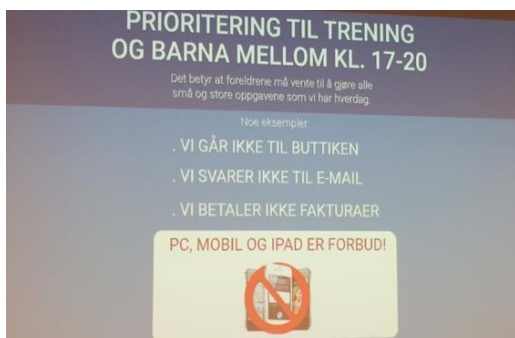
Grammatikkveiviseren viser mønsteret i grammatikken ved å:

- Konkretisere
- Visualisere
- Tydeliggjøre
- Sanseliggjøre

Barnet holder fast i et enkelt mønster fra ulike former og farger i enkel grammatikk til rektangulære former i den utbygde grammatikken.

David Ricou er fransk/norsk, Karlstadveileder og far til Zacary. Hans innlegg handlet om "Karlstadmodellen hos en travel familie med tre små barn" og om hvordan familien hadde måttet ta grep i hverdagen å gi Zacary best mulig utviklingsbetingelser.

Hva kan vi gjøre?

- Prioritering - hvem gjør hva når?
- Lage en strukturert ukeplan
- Hva fungerer for Zacary?
- Hva er materiell som motiverer Zacary?
- Involvere lillebror

Erling Andre Kvistad Nielsen er fra Norge og er i gang med veilederutdanningen. Han er far til Jakob som går i andre klasse og som er på vei mot utbygd grammatikk.

Han forteller at veilederutdanningen har ført til en større kontinuitet i språktreningen rundt Jakob. Nettverket, skole, SFO, foreldre og besteforeldre jobber sammen. Nyinnlæringen skjer på skolen og leksene hjemme gjøres som en lek.

Det jobbes spesielt med å fange oppmerksomheten, vente på respons – Jakob trenger at man gir han tid til å svare og det forventes at han skal gi respons og svare tilbake.

Far forteller at de bruker mye sanger i rutinesituasjoner og at det motiverer Jakob. At det er viktig at man er på riktig språklig nivå, at det ikke blir for vanskelig og ikke for lett.

Øve masse på de ordene han trenger i hverdagen. Vite hva han trenger når han er med bestemor på kjøkkenet? Hva han trenger av ord i påkledningssituasjonen?

Viktig å presentere ord han har bruk for i hverdagen, men også forvente at han skal bruke de ordene han kan i hele setninger.

Onsdag 8 mars 2017

Konferansens andre dag ble innledet av **Iréne Johansson** med temaet «Talen som motorisk og perseptuell ferdighet, som kognitiv utvikling og som sosial konstruksjon».

Hvorfor er det så vanskelig for noen mennesker å tale og forstå andres tale? Hvordan kan man ta vare på deres rettigheter til å forstå og bli forstått? Hva betyr talen for delaktighet og inkludering? Hva kjennetegner taletrening innen Karlstadmodellen? Hvilke opplevelser, erfaringer og forståelse har barn og voksne av å øve på å tale?

Talen i et livsperspektiv fra vokalisering og babling til barnets tale, ungdommens tale og den voksnes tale. Talen bygges og utvikles i samspill med andre - hvordan skaper vi motivasjon?

Kristina Stanley Liderö er Karlstadveileder og fra Sverige. Kristina er opptatt av visjonene til IAKM og kritisk til Babblenes kommersialitet. I Sverige er Babblene utrolig populære og kan kjøpes over alt. Babblene markedsføres ikke som et spesialpedagogisk materiell, men som vanlige leker. Man er kommet bort i fra det det egentlig handlet om, nemlig det multisensoriske i lyttetreningen og for å synliggjøre den røde tråden i modellen. Derfor kurskonseptet «Babblarne i Karlstadmodellen» – hvor et av målet er å formidle viktigheten av lytting i språktrening og for «å ta tilbake» Babblene til Karlstadmodellen.

Henrik Wærnes er svensk/norsk, far til Jesper og har ansvar for den daglige treningen med ganeplate. Henrik fortalte om en lang tilvenningsprosess, der det til slutt ble nødvendig å ta avtrykk under narkose, samtidig som Jesper fikk operert inn dren.

Å akseptere ganeplaten og være motivert til å sette den inn i munnen selv, tok litt over ett år. «Mutte Butte» måtte selges inn, det ble laget en Mutte Butte bok og Bamse måtte også få en ganeplate. Den daglige treningen ble pappas jobb.

Hver morgen før skoletid i ca. 20 – 30 minutter trener Henrik og Jesper på ulike lyder med ganeplate, ganeplatekart, taktile lyder, ordlotto, stavelsesdukke osv.

Jesper har i tillegg oppfølging av logoped en gang pr. uke. Henrik valgte å gå ned i halv stilling og beskriver det som den beste beslutningen han har tatt.

«Du og jeg, Jesper!»

May Britt Bille er ansatt ved enn Spesialisert folkeskole i Køge, Danmark. Hun fortalte fra sin praksis med språktrening i dansk i 0 klasse, der hun bruker Karlstadmateriellet og særlig ordkort med fargekoder til all tekst. Hun opplever at ordkortene er et godt hjelpemiddel for å trene ordforståelse, hvilke ord hører sammen, setningsoppbygging, lesing, gjenfortelling og matchingsoppgaver. De er også viktig i forberedelser til aktiviteter og til repetisjon. Hun opplever at fargekodene gir en god visuell støtte til mange elever.

TTT, taktile lyder, forsterkere og mikrofoner er en integrert del av hennes praksis.

Irène Johansson innledet temaet lese- og skriveferdigheter.

Skriften som grafisk verktøy for språket. Skriften som forutsetning for læring i skolen, delaktighet og et selvstendig liv. Skriften og grammatikken i Karlstadmodellen.

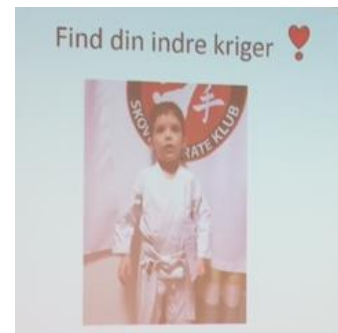
Hva betyr det at barn ikke kan lese og skrive i dagens samfunn? Skriften er en sosial konstruksjon. Hva, hvordan og hvorfor vi leser gjøres i en sosial sammenheng. Viktigheten av tidlig tilgang til og relasjon til bøker. Skape forståelse for at grafiske symboler bærer betydning. Skriften som støtte til språket.

Studier viser at barn med språkvansker får mindre lesetrening enn andre elever. Hvordan kan vi unngå dette?

Hvor mange barn med funksjonsvariasjon kan lese og skrive? Har vi en forventning om at alle skal kunne lese og skrive? Hva tenker vi? Hvordan gjør vi det? Hva sier vi?

Lisa Aalbrekt er veileder og foreldre fra Danmark. Lisa fortalte om sin sønn og viste film fra hans vei mot lese- og skrive ferdigheter. Hun snakket om:

- å finne sin identitet i forhold til å kunne lese- og skrive
- å forstå hva skrift er
- å forstå hva skriften kan brukes til
- kontinuitet og om ikke å gi opp
- å finne sin indre kriger

Og om plante noen små frø og som blomstrer senere, som da hennes sønn plutselig etter å ha begynt på skole, plutselig ble interessert i og forstod hvordan man kunne bruke de taktile lydene.

Wenche Rognlid veileder og ansatt i Statped nord fortalte om erfaringer fra veiledning i et langstrakt land, og om muligheter og begrensninger ved bruk av avstandsoverbyggende teknologi, som videokonferanser og videoanalyse.

Britt-Hege Wærnes veileder fra Norge og mor til Jesper på 7 år.

Hva betyr det å gå på skolen for Jesper og hvordan videreføre gode erfaringer og metodikk fra barnehagen og over i skolen?

Nødvendigheten av å være i ett skritt foran og hvordan foreldrenes engasjement er styrende og i noen tilfeller avgjørende for barnets tilbud.

Noen tips!

- Foreldrene fikk bøkene fra skolen ett år i forveien og fikk ukeplanen fra kullet før
- Jesper fikk 14 dager fredet tid i oppstartsfasen. Han skulle være inne i klassen de første 14 dagene sammen med spesialpedagogen som en støtte til undervisningen. Dette endret forståelsen for Jesper.
- Overførte kjent materiell i kombinasjon med ny tekst og nye oppgaver.
- Alle aktuelle tegn blir lest inn på Youtube – slik at lærerne skal kunne hente de fram. Krevende, men nødvendig.
- Tegn er en brobygger i fht. engelsk undervisningen.

Språket en skatt og Kaptein Sabeltanns kiste kan inneholde mange nye og gamle ord klistret på gullpenger!

Iréne Johansson fortsatte forelesningen om tema; normer, forventninger, vaner og tradisjon. Håpets pedagogikk og begrepet frihet satt i et historisk perspektiv som en kjede av normbrytere. Hva skjer når normer brytes? Når de vedtatte sosiale mønstre og normer forstyrres fører det til sanksjoner.

Å ha en språkforstyrrelse fører til sosial urettferdighet. Om jeg har en språkvanske så lærer jeg meg å ikke ønske meg det sammen som andre. Jeg lærer meg å kjenne min plass, en plass jeg egentlig ikke ønsker, eller vil ha.

Hva er funksjonsfullkommenhet? Et statistisk kriterium eller ett uttrykk for en sosial maktordning? Dersom jeg har en høy grad av funksjonsdugelighet, betyr det at jeg har høy status, jeg får være med å bestemme, får bli en normsetter og en premissleverandør.

Funksjonsufullkommenhet blir ofte omtalt som et personlig problem og en personlig tragedie.

- Hvorfor fratras noen mennesker sine rettigheter som medborgere?
- Hvorfor har ikke alle like stor plass i det offentlige rommet?

Hva skjer om flere stemmer blir hørt? Om man starter en språkbevegelse. Motstanden kommer til å øke, men vi har et valg – vi kan velge å se språkbevegelsen som en mulighet, som en del av en historisk kjede. Modige mennesker "smitter".

*Kan vi **se** det som er mulig – selv om det ikke har skjedd ennå?*

Lise-Lott Therkildsen, er Karlstadveileder og fra Danmark. Hennes innlegg handlet hvordan hun hadde fått kjennskap til modellen og hva den betyr for henne i hennes daglige. Lise-Lott var særlig opptatt av hva hvilken betydning felles fokus har forspråktrening.

Jeanette Pearsson og **Malin Andersson** avsluttet konferansen, henholdsvis med foreldreperspektivet og tenåringsperspektivet. Jeanette fortalte om livet som «en berg og dalbane» og hvordan hun gjennom veilederutdanningen har funnet energi, nye løsninger og har endret sin måte å tenke på. Og at kampen om å utfordre vedtatte normer, har gjort henne sterk. Malin på 15 år fortalte om sitt liv, sine venner og sine interesser – at hun er i gang med å skrive «En annerledes blogg», og som avsluttet med å lese et selvskrevet dikt. Se under. Sterk avslutning på en aktuell og viktig konferanse.

Konferansen ble avrundet av **Britt Hege Wærnes** som takket alle bidragsyterne for innsatsen og publikum for engasjementet.

Britt Hege ønsket, på vegne av IAKM.org, alle vel hjem og velkommen til neste års Nordiske konferanse om Karlstadmodellen, som arrangeres på Færøyene eller i Sverige!

Värdefull av Malin Andersson

Du tenker på mig

Du ler mot mig

Du är värdefull

Trösta alltid mig

Mitt hjärta bultar hårt

Och det kjenns ju bra

Du er värdefull

Lite alltid på mig

Jag ringer till dig och berättar

Att du er värdefull

Jag tänker på dig natt och dag

Och det kjänns ok

Jag tror på dig

Du er värdefull